

УДОСКОНАЛЕННЯ БАНКІВСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ

Наукові праці МАУП, 2006, вип. 2(14), с. 182–184

Встановлено, що напрямом удосконалення банківського законодавства має стати його кодифікація, яка дасть змогу проаналізувати весь основний нормативний матеріал банківського законодавства та забезпечити взаємоузгодженість всіх нормативних актів.

Банківська система функціонує на основі цілої системи нормативно-правових актів, які у спеціальній літературі називаються банківським законодавством. Банківське законодавство можна виокремити як систему нормативних актів, що охоплюють норми, які регулюють діяльність банків та інших фінансово-кредитних інститутів.

Банківське законодавство — це документи, різні за юридичною силою, формою та сферою діяльності. З одного боку, банківське законодавство має деякі особливості порівняно з цивільним та фінансовим правом, оскільки в цих особливостях проявляється його міжгалузевий характер. З іншого боку, в Україні багато нормативних документів Національного банку України та Державної комісії з цінних паперів і фондового ринку, але законів дуже мало, якщо порівнювати із зарубіжним банківським законодавством.

Відзначимо, що серед джерел банківського законодавства більше значення надається законам. Упродовж 1991–1999 рр. в Україні діяв лише один спеціальний Закон “Про банки і банківську діяльність” (1991 р.) [3]. Після прийняття цього закону Верховною Радою України не було прийнято жодного законодавчого акта, який би регулював відносини у такій важливій для держави і суспільства сфері. Тому повільний розвиток банківського законодавства до 1996 р. негативно позначився на банківській системі.

Національний банк України, маючи обмежений Верховною Радою правовий статус, проводив жорстку грошово-кредитну політику щодо інших

банків за допомогою адміністративних та економічних важелів. Але з прийняттям Конституції України (1996 р.) [1] уперше з'явилася модель законодавчої бази функціонування Національного банку України, який став органом, що здійснював регулятивне державне управління всією банківською системою.

Надійність функціонування незалежного Національного банку зумовила можливість визначення у спеціальному Законі України “Про Національний банк України” (1999 р.) його правового статусу. Згідно з цим законом Національний банк є центральним банком України, особливим центральним органом державного управління. Саме на цей банк покладено повноваження визначати порядок організації та здійснення банківської діяльності. Перебуваючи на верхньому рівні банківської системи, Національний банк сьогодні, крім банківської, реалізує також емісійну, нормотворчу та наглядову функції [1; 4; 8].

Істотні зміни в розвитку українського суспільства й держави, які почалися після проголошення незалежності України, зумовили перетворення в усіх галузях, що позначилося і на законодавстві, яке почало бурхливо розвиватися.

Із зростанням кількості законів та розширенням нормативної врегульованості кола суспільних відносин почала виникати проблема законодавства, відчувалась певна неузгодженість між собою правових норм. Так, у ст. 1076 Цивільного кодексу України [2] просто дублюються вже прийняті раніше банківські норми, закріплені у главі 10 Закону України “Про банки і банківську

діяльність”, де йдеться про банківську таємницю [3].

Правова природа дотримання банківської таємниці лежить у площині системи правових засобів, що встановлюються законом для належного захисту прав клієнтів. Реалізація відповідних прав клієнтів здійснюється шляхом встановленого законом зобов'язання банку гарантувати таємницю банківського рахунка, операцій за рахунком і відомостей про клієнта.

Виконання зобов'язання банком щодо збереження банківської таємниці здійснюється на підставі імперативних та відсильних норм ст. 1076 Цивільного кодексу. Такий підхід законодавця забезпечує захист прав та інтересів клієнтів незалежно від того, чи була прямо передбачена умова щодо збереження банківської таємниці у договорі банківського рахунка.

Отже, шляхом вчинення певних дій або утримання від них здійснюється волевиявлення банку, спрямоване на виконання зобов'язання щодо збереження відомостей, інформації та спеціальних технічних засобів, зокрема, кодів, ключів, шифрів, що використовуються банками для захисту інформації. Тобто банківська таємниця може розглядатися як здійснення професійної діяльності у специфічному виді підприємництва, тому можна відмежовувати банківську таємницю від комерційної [6; 7].

Як уже визначено, банківська таємниця — це встановлена законом і гарантована банком система правових та спеціальних технічних засобів, що забезпечують правовий режим обмеженого доступу до інформації про банківський рахунок, про операції за рахунком і відомості про клієнта банку.

Відповідно до ст. 60 Закону України “Про банки і банківську діяльність” від 7 грудня 2000 р. Національний банк України на свій розсуд надає перелік інформації, що підлягає обов'язковому опублікуванню.

У ст. 2 Закону України “Про банки і банківську діяльність” формулюється визначення поняття банку. У ст. 334 Господарського кодексу України це поняття трактується інакше. Зрозуміло, що нечіткі правові формулювання створюють умови для більшої свободи у сфері банківської діяльності.

Отже, формування норм банківського законодавства потребує певного уточнення. Подальший розвиток цих норм повинен відбуватися не шляхом повторення, а в напрямі наближення їх до найвищого рівня юридичної культури. Вважаємо,

що основним завданням спеціальних законів має стати забезпечення стабільності банківської системи, а не перешкоджання її розвитку. Адже не може бути стабільності, коли постійно відбуваються зміни у банківському законодавстві.

Аналіз Конституції України дає підстави констатувати, що нині нарівні із закріпленням принципу верховенства права послідовно проводиться принцип верховенства закону в системі нормативно-правових актів, що створює основу для єдності та внутрішньої узгодженості правової системи.

Таким чином, сучасне спеціальне законодавство надає центральному банку широкі владні повноваження. Спеціальним банківським законом є Закон України “Про банки і банківську діяльність” (2000 р.), норми якого визначають структуру банківської системи, а також економічні, організаційні і правові засади створення, діяльності, реорганізації та ліквідації банків. Цей закон надає правове забезпечення стабільного розвитку і діяльності банків в Україні, створення належного конкурентного середовища на ринку, захисту законних інтересів вкладників і клієнтів банків, а також створення сприятливих умов для розвитку економіки України.

До основної групи джерел банківського права належать такі спеціальні банківські закони, як Закон України “Про Національний банк України” від 20 травня 1999 р. та Закон України “Про банки і банківську діяльність”.

Зазначимо, що серед джерел банківського права України закони відіграють провідну роль. Якість законів прямо залежить від внутрішньої узгодженості їх нормативних приписів, які повинні передбачати відсутність колізій між нормами законодавчих актів. Саме неузгодженість, суперечливість законів зумовлюють зростання кількості підзаконних актів, що послаблює регулюючу роль закону та створює нестабільність у суспільних відносинах, уповільнює прогресивний розвиток.

Література

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. — К.: Преса України, 1997.
2. Цивільний кодекс України. Коментар. — 2-ге вид. зі змінами за станом на 15 січня 2004 р. — Х.: ТОВ “Одісей”, 2004. — 856.

3. Закон України "Про банки і банківську діяльність" зі змінами і допов. за станом на 30 листопада 2005 р.
4. Воронова Л. К., Кучерявенко Н. П. Финансовое право. — Х., 2003. — 360 с.
5. Ефимова Л. Г. Банковские сделки: право и практика. — М., 2001. — С. 287–291.
6. Кравець В. Потрібен закон про банківську таємницю // Вісн. НБУ. — 1999. — Січ. — С. 25.
7. Кротюк В. Д. Правові аспекти банківської таємниці // Банківське право України / За ред. А. О. Селіванова. — К., 2000. — С. 316–324.
8. Финансовое право / О. Н. Горбунова, Е. Ю. Грачева и др.; Отв. ред. Е. Ю. Грачева, Г. П. Толстопятенко. — М.: БЕК, 2004. — 536 с.

Must become direction of improvement of banking law him codification, which will allow to analyze all basic normative material of bank laws and provide intercommunication of normative acts on the whole.

Надійшла 27 квітня 2006 р.